

Učiteljski Tovarš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj IX.

V Ljubljani 1. marca 1869.

List 5.

Od danes velja ta-le ukaz ministra za bogočastje in uk

od 10. februarja 1869. I. o začasni uredbi šolskega nadzora
za gornje in doljne Avstrijsko, Kranjsko, Moravsko, Šlezko,
Tiroljsko in Terst z njegovo okolico.

Da se v deželah (gori imenovanih), dokler se ne dá deželna postava, poprime najvišega vodstva in nadzorstva ljudskih šol, katero jej gré po 1. §. državne postave od 25. maja 1868., zato na podlagi 14. in 15. §. te državne postave ukazujem naslednje:

1. Dosedanja opravila cerkvenih viših uradov (konzistorij) in šolskih nadzornikov ozir ljudskih šol in k njim spadajočih privatnih šol brez prikrajšanja določila 2. §. imenovane državne postave, imajo priti v roke političkim deželnim vladam, dosedanja opravila duhovnih okrajnih šolskih nadzornikov (dekanov) z istim prikrajšanjem pa političkim okrajnim uradom.

2. Deželni poglavarji so pooblašteni v vseh važnejih obravnavaх o šolskih zadevah na posvetovanje sklicati ude deželnega odbora, duhovne v deželi obstoječih verskih spoznanj in učitelje. Oni imajo v porazumenje s temi posvetovati se in ministru bogočastja in uka v poterjenje predložiti nasvete, kako naj se vravná okrajni šolski svét, dokler se ne dá dotična deželna postava.

3. Politiški okraji so ob enem tudi šolski okraji.

4. Vsaka mestna občina, ki ima svojo županijsko postavo, je poseben šolsk okraj za-se, in opravlja posel šolskega nadzorstva v prenesenem področji.

5. Politiškim okrajnim gosposkam oziroma gosposkam mest z lastno županijsko postavo, bodo v učno-pedagogičnih šolskih zadevah in za šolske ogleda na pomoč začasni šolski okrajni nadzorniki, ki jih izvoli minister za bogočastje in uk ter jim dá dotični návod.

Te nadzornike plača državna blagajnica, voznino pa jim dá šolska srenja.

Ta določila veljavo dobé 1. marca 1869. leta.

Hasner.

Učitelj naj se vedno izobražuje.

Spisal Fr. Govekar.

Da bode šola svojo imenitno nalogo vspešno reševala, potreba je delavcev, kateri so vsi vneti za svoj stan, ki so čistega in terdnega značaja, ter vsi navdušeni le za pravo in dobro: ne pa najemnikov ali zaspancev, katerim je pervo le plača in zložno življenje. Obče dognana resnica je, da je sleherni učitelj duša svoji šoli, in da tisti, kateri za drugimi zaostaja ali celó zaostane, prinese v svojo šolo moriven duh, ter stori nad seboj samomorstvo, kajti on vpreže in vklene svojega duha v verige lenobe. Treba je, da učitelj z duhom časa napreduje, ter se vedno vsestransko izobražuje, kajti tim bolj je učitelj izobražen, tim vspešniši bode vtis podučevanja, in kolikor temeljitejše on razumi in je podučen v kaki stvari, toliko terdniše je podlaga, katero on stavi, kratko: tim bolj je učitelj vsestransko izobražen in podučen, toliko ložeji spoznava različne zmožnosti svojih učencev, ter vé vsakega primerno obravnavati, in si tako svojo službo veliko lajša. Učitelj pa zadobi tudi moč v tem, ako vedno z duhom časa napreduje, da zamore potem sitnosti in težave svojega stanú voljno prenašati. Ni učitelja, kateri bi že ne bil okusil kelha grenkosti in nehvaležnosti; da more v tacih trenutkah take dogodke stanovitno premagati, ter svojega duha ponosno povzdigovati, zato potrebuje nekake čeznatorne moči, ktera izvira iz vednega izobraževanja, ktera nam pravi in nas uči le po poti nadlog in težav dostojno ceniti srečo in dobrote tega življenja.

Milovanja vreden je nasproti učitelj, kateri za drugimi zao-
staja in medli. Taki učitelj ne pozna sladkosti in veselja svo-
jega stanú, ampak le sitnosti in težave, kajti pri njem se pre-
govor uresniči, da nam stan to daje, kar mu sami dajemo. Da je
pa taki učitelj sam za-se že naj nesrečniše bitje na svetu, to
še ni naj hujše, ako bi on dostikrat po svoji nemarnosti ne po-
nesrečil družine in soseske, ter si s tim napravljaj ve-
liko odgovornost. Vsaj so bile in so še zmeraj dobre šole naj
večji kinč in krasota vladarjev, iz katerih izvira blagoslov in
sreča v bajto priprostega ratarja, kakor v krasne palače
veljakov.

Zato naj učitelj nikar dalje ne premišlja, da ga ne prihiti
verteče kolo berzega časa, ter sam sebe potem tako lahko-
mišljeno ne pogubuje. Naj gotovši in prvi pomoček, da se uči-
telj pred to nesrečo zavaruje ter da vedno vspešno z drugimi
napreduje, je branje. Branje oživlja in krepcá duha. Ni
pa še vse na tem, da veliko beremo, ampak vse je na tem ležeče,
kaj in kako beremo. Učitelj naj bere knjige in časnike različ-
nega zapopadka, da tako vsestransko napreduje; da se pa mora
zapopadek vsega, kar učitelj bere, gibati v mejah kerščansko-
nraavnih, razumi se samo po sebi.

Varovati se pa mora tukaj učitelj, da potem vsake reči,
ktero se mu prilega, precej v šoli ne poskuša, kajti potem se
lahko primeri, da učitelj med letom toliko metod poskusi, koli-
kor knjig in časnikov je bral, kar pa gotovo nikomur ne kori-
sti. Kellner o tacih pravi: „Vohuni tekajo od šole do šole,
ter povsod le po metodi poprašujejo; vse s strahom pregledu-
jejo, in radi bi zavohali metodo, s katero bi lahko brez vsega
truda potem mogli delati čudeže. Takim manjka pravega uči-
teljskega duha“. Treba je tedaj, da sleherni učitelj pomisli, da
je mnogo metod, po katerih se dá učiti, kar kdo razumi, in da
nobene ni, po kateri bi se lahko učilo, kar sami dobro ali le
na pol umimo. Naj si tedaj učitelj omišlja le bolj izbrane knjige
in časnike, da ne potratí denarja za slabe in prazne knjige,
od katerih nima drugega dobička, kakor to, da je ob denar.
Bere pa naj razumno in s peresom v roki, ne pa iz rado-
vednosti ali kratkega časa, ter naj bolj obširne in imenitne stavke
v krajše posnema, ter boljše misli, splošne resnice in znanstvena
naznanila zapisuje v svoj dnevnik.

Tako si učitelj spiše dobre knjige, ktere mu dostikrat več koristijo od debelih knjig. In ako učitelj tako dela in napreduje, bode vedno zadovoljen in vesel, ter bode spoznal in čutil, da branje duha redi, in da učenje trdnega oživlja. —

Pa tudi priprava za nauk zeló pospešuje učiteljevo omiko. Zato naj se učitelj, ako hoče, da ne zaostane, in da bode njegov nauk kaj koristil učencem, vselej za vsaki nauk sproti pripravljiva. Skerbno naj premišljuje, „kaj“ in „kako“ bode to in uno pojasnoval in poočitoval, v kaki zvezi je današnji nauk s prejšnjim in s prihodnjim, kterih vprašanj bode treba tukaj, kterih tam, da ga bodo učenci bolj razumeli, kterih pomočkov, zgledov, podob, popisovanja, primerjanja itd. se bode pri tem posluževal, da bode nauk tudi slabejšim učencem koristil. Še večjo korist donáša pa priprava učitelju, ako se vse to zapišuje, ter za razne šolske predmete za vse leto načerta osnovo, po kateri se potem vestno ravna. Pozabiti pa učitelj ne sme, da naj vselej pred naukom prosi božjega blagoslova, od kterega pride razsvetljenje in poterpežljivost za toliko težavno in imenitno delo.

Ne morem si kaj, da bi konečno ne omenil, da se dobé, žalibog! še vedno učitelji, kteri prej v svoji domišljiji ne mislijo na nauk in šolo, dokler šolska ura ne bije in ne stopijo med učence. Da pa učitelj (tudi z naj izverstnejšim spričalom), kteri iz lenobe ali iz oholosti sam sebi vse zaupa, ter prezira tudi naj potrebniše priprave za nauk, v šoli dosti ne koristi, je sploh znana resnica; on podučuje brez vse osnove in pravega načerta, nepotrebna vprašanja in ponavljanja se po sili v šolo vrinejo, in, ali more pri takih okoliščinah nauk vspešno napredovati, ter učencem koristiti, naj sodi sleherni učitelj sam. Le tisti učitelj, kteri nauk sam dobro razumi, more potem brez vseh over vsestransko in razumno podučevati. Le taki nauk postane živ, ter vnema pazljivost, pa tudi le edino taki nauk rodi blagonosni sad za časnost in večnost. —

Ako je resnično, da skušnje slehernega človeka učé, so po takem te toliko večjega vpliva za učitelja, kteri izreja mladino. Zato je pa potrebno, da učitelj vsestransko vse duševne in npravne moči in zmožnosti vsacega učenca dostojno pozná, da more potem z vsakim učencem modro ravnati. Toda vediti mora učitelj, da je ravno to polje, na kterem se nikdar ne izuči, kajti ni težjega pri izreji, kakor opazovati in so-

diti skrite otroške moči. Naj si tedaj vsaki učitelj vse skušnje, ktere doživi na tem polji, zapisuje v posebno knjigo. S časom se taka zbirka zelo naraste, in je učitelju dobri svetovavec o času dvoma, tolažnik v urah žalosti in nadlog, pomočnik o času potrebe, zerkalo svojega delovanja in truda, in zgodovina njegove dušne in telesne delavnosti.

Pa tudi skušnje, ktere si učitelj nabira zunaj šole, opazovaje učence gredé v šolo ali pri igrah, so zelo važne za učitelja, ker tukaj učitelj dostikrat marsikaj zapazi, kar mu je prikrito med šolskim ozidjem. Sicer učitelju ni pripuščeno, se vtikati med domače zadeve, vendar o pravem času izrečena beseda o nravnosti in zaderžanji dostikrat več koristi, nego veliko besodovanje in pridigovanje. —

Tudi učiteljski zbori, ako se prav izveršujejo, veliko pripomagajo, da učitelj napreduje in se izobražuje, kakor tudi to, da učitelj večkrat obiskuje svoje sosedne učitelje, posebno šolska spraševanja. Se vé, da mora biti učitelj prost vse oholosti in domišljije, da si tako dobro in posnemovanja vredno prisvoji in to porablja. Da učitelj tedaj z družimi vred napreduje, naj bode ponižen; ta krepost nas podučuje, da smo krotki in v ljubezni vneti do svojega poklica, da nam je potem mogoče kaj dopovedati, ter da vedno in vselej le pravega in dobrega iščemo, ter se za to prizadevamo.

Darila in šiba v ljudski šoli.

Komaj so se šolska darila odpravila, že se je pisarilo po časnikih in šempljalo sim in tje, da mislijo tudi šibo iz šole spoditi. Darila in šiba — na prvi pogled res prav različne stvari — imate vendar nekako naravno zvezo med sabo; oboje je izraz ene in tiste ljubezni, ki se pri odgojevanji človeškega rodú po potrebi zdaj te, zdaj une poslužuje. — Bog, naj viši in umniši postavodajavec, se je pri odgojevanji mladega človeškega rodú obeh prav očividno posluževal, kakor nam kaže zgodovina izraelskega ljudstva, in vsi postavodajavci in umni odgojevalci vseh časov so rabili darila in šibo.

Oboje je v pravi meri in o pravem času tudi vselej dober sad obrodilo, kar nam kaže skušnja vseh časov. Pa saj pri spačeni človeški volji tudi drugače ni mogoče. Lepo bi bilo

res, da bi človek dobro le zato delal, ker je dobro, brez ozira na plačilo, in slabega se varoval, ker je slabo brez ozira na kazen. Ali kaj tacega se dá sicer misliti in želeti, nikdar pa v djanji izpeljati. Bog sam tega ne zahteva edino, ampak vabi ljudi k dobremu, ker jim že tû na zemlji srečo in tam večno veselje obeta; svari pa pred hudim, ker hudobnim proti s časnimi in večnimi kaznimi. (Po tem načelu so se ravnali.) Po volji božji so pa tudi od nekdanj cele deržave in posamesne družine delile plačila in kazni, — le šola, ki je deržava v malem in družina v večem, ki obema služi in pomaga, bi se teh pomočkov posluževati ne smela? „Pa kdo jemlje šoli plačila in kazni?“ zna marsikteri poreči, „sej bodo še za naprej obstala kakor doslej; le darila so se odpravila, ker vse spridijo. Sej boš smel še za naprej pridnega pohvaliti in tudi v častne bukve zapisati, le spominek pridnosti in darilo marljivosti mu dati, to bi bilo greh“. Do sedaj je bila naj večja pohvala v šoli očitno malo darilce konec leta, naj večji in hujši kazen pa šiba. Pohvali je verh odlomljen, šiba pa svojega zdaj še bolj ošabno povzdiguje. Učitelj, ki otroke res ljubi, se mora zdaj skoraj sramovati, kedar vzame šibo v roke, če pomisli: tepsti jih smem, veselja jim delati in daril dajati pa ne smem. Če šiba že popred ni bila prijazna prikazen v šoli, je zdaj še le pravo strašilo, rekel bi skoraj, krivica, ktera se otrokom, ki jo čutijo, pa povedati ne znajo, na obrazu bere, kakor bi hotli reči: „Vzeli ste nam med, vzemite še pelin!“ Kdor otroke pozná, lahko umé, da se bodo otroci zmiraj bali takega Miklavža (Nikolaja), ki jim bo le šibe, če tudi pisane, nosil, nikoli pa zlatih jabelk. — Nihče naj ne ugovarja, da leskovka ne obrodi dobrega in sladkega sadú, če je tudi grenka. To je res, pa le tam, kjer ji je na drugi strani primerno plačilo postavljeno. Skušnja uči, da otroci, ki plačila nimajo pričakovati, katerim le, vedno šiba proti, nekako oterpnejo in dobrega nikoli z veseljem, ampak vselej s silo delajo. Skušnja tudi uči, da so vedno boljši tisti otroci, ktere je upanje na tako plačilo navdajalo, kakor uni, ki so iz strahu pred šibo dobro delali. — Stari so se deržali pravila: Ravnaj z otroci najpopred z lepo, in še le, če to ne pomaga, z gerdo! Zdaj nam je naj lepši iz šole vzeto; naj gerši pa še stoji na starem mestu. Naj reče tedaj kdo, kar hoče: raji sem Miklavž med otroci, ki jabelka deli, kakor Miklavž, ki le šibe nosi. —

Ko bi bil jaz zato, da naj se šolske darila odpravijo, za kar pa z drugimi kranjskimi učitelji nisem, glasoval bi precej za to, da naj se tudi šiba odpravi; ker pa šolska darila s prvim učiteljskim zborom v Ljubljani nazaj želim, mi bi bilo tudi žal, ko bi ta prijateljica šiba iz šole morala pobegniti. Nikar ne misli, tovarš, da sva s šibo toliko prijazna (ker jo prijatelco imenujem), sej že iz prejšnega lahko povzameš, da nama nič kaj prav ne gre vkup; še le vesel bi bil, ako bi je treba ne bilo, in srečno bi imenoval šolo, kjer je ona v kakem kotu vse leto pri miru. Ali nevstrašeno si upam reči: Šiba je potrebno zlo v šoli, in: Vzemite nam šibo, potem se bomo mi otrok, in ne otroci nas bali! (Ne mislim tu družega strahu, kakor tistega, ki izvira iz ljubezni.) Ta strah je pa le tisti, ki izvira iz ljubezni in kateri stori, da otroci tudi učitelja ljubijo, kedar jih tepe, če vidijo, da so zaslužili in le takrat tepe, kedar je primoran. —

Hvalevredno je, da se sedANJI čas toliko trudi za izboljšanje šol, ali dozdeva se, da se prehitro korači in v teku pušča marsiktero dobro zerno, katero smo od prednikov prejeli. Nisem iz med tistih, ki pravijo: „Kakor naši očetje, tako tudi mi“, pa tudi ne tistih, katerim je vse, kar so predniki pustili, slabo ali celó od več. Tudi tu je v sredi resnica. Nesrečna šola, kjer le šiba poje, slab učitelj, kateri s šibo pod pazduho podučuje in odgojuje; nesrečna in slaba bo pa tudi šola, kjer šibe več ne bo. Bile so hiše in so še, v katerih je šiba posebno mesto imela za polico ali na čelešniku in od kodar so jo oče ali mati le redko in o posebnih časih jemali; dostikrat je bil pa že pogled na tisto čarovno mesto zadosti, da sta se pokoršina in red vernila. Tako je bilo tudi v dobrih šolah in je še in naj bi zanaprej še ostalo. Tudi zanaprej naj bi bilo šibi v šoli častno mesto hranjeno, od kodar bi se jemala le redkokrat in le z avtorizacijo velikih in potrebnih otroških porednosti.

Sicer se mi vsa reč v darilih in šibi tako naravna zdi, da bi bilo daljno govorjenje od več. Po mojih mislih ni vprašanja za srečo ljudske šole: ali naj se odpravijo darila in šiba, da bo mladini in človečanstvu v prid?

Da te verstice naglo sklenem, še rečem v svojem in mislim tudi v imenu svojih sodelavcev, učiteljev na Kranjskem:

Dajte nam darila nazaj, in pustite nam šibo v šoli, in stavim vam, da v takih šolah odgojeni otroci bodo boljši, kakor v tistih brez daril in šibe!

J. A.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

III. Podnebje.

J. Ali je Kranjsko gorkeji od Koroškega?

O. Sploh je Kranjsko gorkeji od Koroškega, vendar dežela ni tako gorko, kakor bi bila lahko, ker sploh bolj proti jugu leži in je naklonjena na jugo-vzhod in na zahod, ter je blizo morja. Vzrok temu je, da dežela visoko leži, in je blizo visokih Alp, in da jo goré proti morju zapirajo.

V vsaki deželi so naj nižji kraji tudi naj topljejši, tako tudi na Kranjskem. Naj toplejši kraj na Kranjskem je Vipava primeroma le 250' visoka, pa odperta na zahod in bližuje morje; ima pravi talijanski značaj. Za tem so naj toplejši kraji kerško polje in sploh doline severo-vzhodnih goratin pa metliško in černomeljsko gričevje in dolina zgornje Kolpe in Čubranke, tedaj sploh kraji, ki niso čez 800' visoki. Te strani so skoraj, kar toploto zadeva, v enaki versti kakor Varaždin in Zagreb na Hervaškem.

Drugi okrog gledé podnebja obsega naj prej vse kraške doline z njih okolnim pogričjem na gameljsko in ljubljansko ravnino. Razmerje toplote po kraških dolinah kaže nam Postojna, 1471' nad morjem. Vendar ima Ljubljana sploh bolj kontinentalno podnebje, to je po letu večjo vročino in po zimi huji mraz, kakor Postojna, ker morje, ki je v ravni potezi samo 6 milj daleč, ima tu že neko moč na toploto tako po leti, kakor tudi po zimi. Merzli vetrovi so pa krivi, da je november še dostikrat zeló merzel. Naj toplejši mesec je tukaj avgust, naj merzlejši december; v Ljubljani je pa naj večja toplota v avgustu, naj niža pa januarja.

Tretji klimatični okrog se ne odlikuje mnogo od dolnje ljubljanske ravni; obsega dolinsko na severo-vzhod odperta stran in niže doline na Gorenskem, ktere deržé na jug ali vzhod v kranjsko ravnino in nektere niže (do 1500' visoke) ko-

tline v Suhi Krajini, v katerih se sadje še sploh dobro ponaša. Naj topljejši mesec je julij, naj merzlejši december.

Četrti okrog obsega idrijsko gorato stran, više gorenške doline in skoro vso suho Krajino. Njegova toplotna razmerja kaže nam podnebje 2628' visoke gore sv. Magdalene, vzhodno nad Idrijo. Sploh je tukaj takošno razmerje, kakor v daljnem Ziljskem na Koroškem, samo da je zima tu mnogo ostrejša. — Naj merzlejši kraji na Kranjskem so, se vé da, više planje in temena Triglava, Blegaša, gor Karavanek, kamniških Planin, Suhe Krajine in Krasa, ki so nad 3000' visoki; na taki visočini je na Kranjskem malo stalnih človeških prebivališč.

Na Kranjskem zeló dežuje — več nego v kterikoli deželi avstrijskega cesarstva, kar prihaja od tod, ker je morje blizo in je dežela zaperta in gozdnata, in ker vetrovi radi vlečejo. Dni s padavino (v kterih dežuje ali sneži) šteje se s vsi deželi po 130 na leto, v prvem klimatičnem okrogu po 133·5, v drugem 127, v tretjem 134, v četrtem 150. Spomladni dežji so na Kranjskem zeló pogostoma; jesenski so redkejši, pa sila obilni in pravi nalivi. — Sosebno je deževnih dni v vsi deželi po 104 in snežnih dni po 26 na leto, to se pravi: eden k drugemu Postojna ima februarja pa marca navadno po 7 dni s snegom; Ljubljana ima meseca decembra in marca po 6—7 dni, februarja tudi po 10 snežnih dni. Po višjih krajih nad 2500' sneži celó maja pa septembra meseca. — Toča pobija najraji na Krasu (v Postojni po 4—5.); v Ljubljani pa po 2—3 krat na leto.

Silno različni so v deželi vetrovi. Na severo-vzhod pa na vzhodu dežele vlečejo vzhodni in zahodni vetrovi skoro v enaki meri, po zahodnem Kranjskem vlečejo pa zlasti severni pa zahodni vetrovi; po sredi dežele in na jugu (na Krasu) prevagujejo pa vzhodni vetrovi: severo vzhodni vetrovi (na Krasu pod imenom burje naj huji piši) gospodujejo zlasti avgusta pa decembra meseca in prizadevajo poleti naglo in veliko ohlajenje zraka, po zimi pa obilo snega, ki zapira ali ustavlja na Krasu mnogokrat za več dni ves prehod ljudi in blagá.

(Prih. dalje.)

Stari in mladi Slovenec.

M.

Malü.

O. Malü adj. parvus, pauci; mali pauci na pr. mali spasuti se, si malymi, vi malêhi slovesehi, vü malêhü lêtêhü; malo ne paene; malomi, vü — po malê parum, brevi; po malu i malu paullatim, raro.

S. Rad bi, da se večkrat piše nsl. maliti minuere, maliti se, pa maleti minui; kakor velmi tudi malmi, stsl. malüma-ê-i parum; za malenkost bolje malost, malota, malstvo, mala reč, malčica; nam. malenko stsl. malniko raje malko, maličko itd. — Sicer pišete, da je majhen iz nekdanjega maljahan cf. polagahno, mehkahan, nov novehni, tenehen; malik (vid. Jezičn. IV, 5); kmalu iz k in nem. mal (zumal), ki ga čem tedaj pustiti (Jezičn. I, 49).

Maniti.

O. Decipere; manü v. zamanü; manati innuere, manije, manovenije nutus.

S. Morebiti se vjema z nsl. mamiti decipere, in mamü stultus nam. manü? Pisarili so pa zamani (zamano besedovanje) nsl. tudi zavman, zahman frustra, otiose, vman improbus, hmanj, hmanjuh, omanj, manj, manjak homo piger; mahnit stultus; zamanice serb. (cf. str. 37.)

Maslina.

O. Oliva, fructus olivae; maslinica, maslica-ičina; masličije olivae, olivetum.

S. Maslo je stsl. unguentum, kar masti, in oleum n. pr. drêvêno; mazati ungere.

Materinü.

S. Mater in materinü imate stsl. adj. poss., — nje dêvistvo, -na, materiskü, -istvo, in to mi kaže, da smem nsl. pisati razun materin-a-o, tudi materen-in, -rna-o z gibljivim polglasnikom v končnici.

Matorü.

O. Senex; matoristvo i materistvo senectus.

S. Nsl. mater, mator in matoren adultus cf. lat. maturus.

Medü.

O. a) Medü m. mel, vinum, cf. ahd. metu nhd. meth; b) mēdī f. aes, bulg. cuprum, cf. goth. smitha.

S. Všeč mi je med arī, medovīnikū pincerna, medvīnica cella vinaria, medovina sicera, medičar, ki jo vari ali kuha (medico); iz mēdī pa je mēdarī faber aerarius (Kupferschmied, kotlar), mēdinica — mēdēnica officina, numus, — aereus, obolus; olim medenica pelvis, labrum iz lavabrum (v. mediničar, medelničar).

Metalika.

O. Incantatrix; kako, da omenjaš le-to?

S. Ker sem čital, da je stsl. mēta to kar zamēta (vid. str. 37.) nota, mētelīnikū notarius, hrov. bilježnik; serb. mjetka, pomieta signatura, primietiti notare, observare; mesti-meta, metati, metnaŕi iacere na pr. žrēbij, ždrēbijē, kamenije, sēmena itd.

Mečika.

O. I mešīka ursa, sucula, hyaena; mečīkū ursus t. j. medvēdī m. medvēdica, f. ali nsl. medvedka.

Miglivü.

O. Mobilis na pr. oko malo i migliv o, iz migati, mizati nutare.

S. Mizinīcī filius postremus, mēzinū iunior, minor, mēzinīcī filius natu minimus, na pr. si mi pervenečī, sii mi mēzinecī *πρωτος και υστερος*; nsl. ma-mezinec digitus auricularis.

Milü.

O. Milü adj. miserabilis, carus, na pr. milü mi iestī narodū sī misereor super turbam; čedo moje miloje, milyj brate, gospodine; militi sę o čemī compungi; cf. goth. milds, scr. mīl connivere.

S. Mila mi je beseda ova, i rad bi, da mi krasī pismo slovensko v raznih oblikah: militi-ovati, miloljubje-serdje, mil o n. dos, — dēvičisko, milostiv-en-vec-vstvo, milost-ošta-styni, miloščina (ne pa milovščina) misericordia, venia, eleemosyna, milostnik, milno, milstvo, benignitas, miljenje compunctio.

Mirü.

O. Mirü je a) pax, sümiriti i sümēriti reconciliare, humilem reddere, scr. mēr mutuari, vendar cf. mērü, goth. mērjan, ahd. mārī, scr. smr, in mēra scr. mār metiri; b) mirü mundus *κόσμος*, rad. fortasse mī ire cf. scr. džagat mundus a gārē,

mināti praeterire, mimo praeter; c) mirū murus; in fontt. psl. non legitur: ahd. mura lat. murus.

S. Po prvem naj mi služi mirba, miroven, mirnik, mirodej, miroslav, mirotvorec, mirno — mirstvovati pacem agere; po drugem mirnik in mirjanin ali mirjan saecularis, miroderžec-žatelj mundo imperans, mirsk stsl. miriskū mundi, saecularis, laicus, oecumenicus p. mirski človek, sveščenic, mirska krasota, vlast, mirsko sudište; o mirskiyihū šesti sūborēhū; po tretjem se mi razlaga mir je ali murje tedaj, in Vi pišete nsl. mir einfriedung croat. serb. mir pol. mur.

Mladū.

O. Mladū tener, mollis, recens; izū ali otū mlada a puero, otū mladenīstva ab infantia, mladīnū tener, puero conveniens; mladostīnū puerilis; mladenīstvinū infantiae; mladiti se puerum fieri, mladēti mollem esse, mladovati in mladīstvovati, mladenovati-nīstvovati pueriliter agere, puerum esse.

S. Pa imate tudi mlade n., mladišti, mladeništi, mladenīci pl. mladenci, infans, mladištīci-deničīšti-deničīšti puer, mladic a nsl. mladenka puella, mladezen iuventus itd.

Solske stvari.

Kako se učencem čerke kažejo. (Čerka **r**.) Učitelj kaže na svojo roko, in vpraša: Kaj je to? Ti, J., reci prav glasno: »To je **r** . . . oka«. Sedaj pa recite to vsi vkup! Še enkrat! (Učitelj naj pri tem daje z roko mero pri glasu (takt). Potem naj učitelj pokaže ali narisa na tablo raka, in naj reče: Recite: To je **r** . . . ak. Sedaj recite: »**Rak ri**je po **re**ki, ima **škar**je in **vščip**ne v **roko**«. Povejte še kaj drugih besedi, ki se začenjajo z glasom **r** . . . ! (ruta, raca, reva, rena . . .) — Učitelj kaže potem učencem kosček papirja, in pravi: Kaj je to? Recite prav glasno: »To je papi . . . **r**!« »Papi . . . **r** je bel«. Povejte še kaj drugih besedi, ki se končavajo z glasom **r**! (vir, mir, tir, topir, skovir, prepir . . .) Učitelj govori dalje: Poslušajte, kaj vam sedaj povem: »Nož **rže**«. Ali ste me razumeli, kaj sem povedal? Povej ravno to še ti, ti . . . ! Sedaj vam povem še enkrat ravno to, toda en glas bom zamolčal; poslušajte: »Nož . eže«. Ali sem tako prav rekel? Kako se mora reči: **reže** ali **.eže**? Kterega glasa manjka v zadnji besedi? Da tega glasa ne bote nikoli pozabili, ga vam zapišem na tablo, taki le je: **re**. Kako je imé tej čerki, ki ste se je sedaj naučili? Kakšen glas ima ta čerka? Dobro! Zapomnite si: Od spod na vzgor okroglo zakrivljena in zopet na vzdol potegnjena čerta, ki ima na desni strani malo glavico, se imenuje **er**. Kolikorkrat vam bodem pokazal to znamenje, mo-

rate reči: »To je **er!**« Poglejte sedaj v knjižico, kažite vsi s perstom na **r!** Poiščite mi še več takih **erov!**

Uganke zastavic za otroke.

(Glej 3. in 4. list letošnj. »Tov.!«)

1. V drevesni šoli. 2. Solnčna ura. 3. Rakove. 4. Polževa. 5. Cvetica zvonček. 6. Slepa miš (igra). 7. Ključek za uro. 8. Igravec pri orglah ali glasoviru. 9. Hlapec za škornje. 10. Ura. 11. Usta, zobje in jezik. 12. Roke in persti. 13. Češnja. 14. Drevo. 15. Brana. 16. Jež. 17. Senca. 18. Ogenj. 19. Polž. 20. Kruh (péka). 21. Senca. 22. Jezdec. 23. Peč. 24. Čerke, so-glasniki, samoglasniki. 25. Persti. 26. Kedar je led. 27. Nobeden; jih moraš notri vreči. 28. Kopriva. 29. Žebljeva glava. 30. De-ževnica. 31. Petelin na zvoniku ali na cerkvi. 32. Sneg. 33. Verč. 34. Veter. 35. Rokovica. 36. Čoln; ladija. 37. Svinčnik. 38. Niča. 39. Štiri. 40. Šivanka.

Dopisi in novice.

Iz Maribora. Naše učiteljsko društvo šteje do sedaj 30 udov. Pri prvi seji je g. vodja tukajšnje glavne šole o kronologičnih zna-menjih pratike govoril tako izverstno, da smo ga pol drugo uro veselo poslušali. Shode imamo vsako sredo po prvem dnevu vsakega meseca ob 6. uri zvečer. Vsaki ud plačuje na leto 2 gold. Želimo, da bi se pri drugem shodu sešló prav veliko učiteljev iz mariborskega okraja.

Iz Ptuja. Novo učiteljsko društvo. Slavno namestnij-stvo v Gradcu je blagovoljno poterdilo pravila učiteljskega društva za ptujski okraj dné 25. prosinca t. l. Namen tega društva je znan. Vljudno vabimo tedaj vse učitelje ptujskega okraja, da pristopijo k tej novi napravi, ter se vdeležujejo hitro perve skupščine, ktera se bode sešlá četrtek dné 4. marca t. l. ob 10. pred pol-dnem v sobi 3. razreda mestne glavne šole na Ptuju. Volil se bode novi društveni odbor.

Začasni odbor.

Iz Hajdine pri Ptuju. Tudi naši bližnji Varašdinci lepo skerbé za šolo, tako je, post. slav. županijstvo naročilo za vsako šolo v svo-jem okraji po jeden broj „Prijatelja pučkega“, naj bi ga g. g. učitelji v nedeljah mladini brali, in kdor naših se želi po lahkem priučiti hervaškega narečja, temu se pač „Pučki Prijatelj“ ne more dovolj priporočiti. Ta list izhaja v Varaždinu vsaki četrtek, in donša do-voľ lepega in zanimivega in koristnega blagá in od nas Slovencev k Hervatom tako spoštljivo govori, da se g. vredniku za njegovo lepo vzajemnost in pazljivost ne moremo dovolj zahvaliti.

G. Š.

Iz Žabnice pri Stari Loki. Po noči 6. — 7. preteč. m. sta skozi dve okni na enkrat v stanovanje tukajšnjega učitelja priletela

dva debela kamna; v noči 16. — 17. potem pa je nekdo s svincem nabasano puško vstrelil v okno, kjer je spala učiteljeva sestra; k sreči ni bila poškodovana. Kaj ne, bratje učitelji, to so vljudni pozdravi nastopnemu učitelju!

Iz Ribnice. 20. t. m. ob 10. uri ponoči je po pet dnevni bolezní na plučih v Gospodu zaspal v. č. gospod duhovni pomočnik Janez Vovk v 41. letu svoje starosti. Bil je rajnki gospod Janez iz Verbe brezniške fare na Gorenškem doma, sin sestre pokojnega pesnika slovenskega doht. Fr. Prešerna, nevtruden duhovnik in mili prijatelj šol in učiteljev. Bog mu daj nebesa! J. R.

Iz Ljubljane. „Laib. Tagblatt“ pod naslovom „Das Einmaleins und der Glaube in der Volksschule“, „Učit. Tovarša“ podučuje, kako ima pisati o veri in znanstvu, da bo učiteljstvu koristil, ter ga svári pred zastaranimi idejami, in poslednjič mu tudi očíta, zakaj je natisnil pastirski list lavantinskega knezoškofa o šolah. — Ker je pa spis objektivno in tako rekoč „sine ira et studio“ pisan, tedaj „Tagblattu“ ravno tako objektivno in mirno odgovarjamo, da smo mi, t. j. večina učiteljev na Kranjskem, ktere „Tovarš“ bolje pozná, kakor „Tagblatt“, na čisto drugačnem stališču, kakor on; njegovo prepričanje o tem ni naše prepričanje in njegove misli o tem tudi niso skozi naše misli.

Kakor liberalni svet sploh, se menda tudi on poganja za moderno ljudsko šolo brez cerkvenega vpliva; mi pa stojimo v tej reči na historični podlagi; nam je ljudska šola kerščanska naprava, v kateri se mladost pred vsem in naj prvo podučuje v resnicah kerščanske vere; vsi drugi nauki ne smejo temu prvemu in naj potrebnjšemu opovirati, marveč njemu vstrezati, in kolikor je večnost nad časnostjo, toliko mora ta nauk pred drugimi biti. Šola nam ni kar skupščina ali zbirališče učečih se in podučujočih ali nakupičenje toliko in toliko naukov in učnih ur, ampak živ organizem, v katerem ima gospodariti verski živelj. Če je pa tako, dosleduje cerkvena skerb za take zavode, in cerkev mora imeti vpliv do odgoje po teh napravah. Šola nam je tudi zbirališče mladih kristijanov, mlada verna srenja, ki se mora v šoli napeljevati, ne le da si pamet bistri in v vednostih uri, marveč tudi da sercé požlahnuje in da se učí in napeljuje živeti, ravnati in delati tako, kakor veleva kerščanska prav. Ako učene šole, vseučelišča, shajajo brez verezakona in so paritetična; ljudska šola ne more in ne sme taka biti. V tem so si vsi pozitivno verni — bodisi katoličanje, protestantje ali judje — enaki. Za svoj verezakon imajo tudi take šole. Iz tega pa kar naravnost izvira cerkveni vpliv do ljudske šole in njenih naukov, in učitelju verezakona ne more vse eno biti, ako n. p. učitelj drugih šolskih naukov podira to, kar on stavi. Vera in nevera niste kar abstraktna pojma; veren učitelj izreja verne kristijane, nejeveren pa seje in trosi nejevero; ako jo pa zakriva, dela to le zavoljo službe, in le toliko časa, dokler mu niso okoliščine ugodne. To mora biti vsakemu vernemu kristijanu, kteremu vera še kaj veljá, vzor ljudske šole, ktera ne podučuje samo, temuč tudi odgaja; ni treba zato dvojnega „Einmaleinsa“, ampak le treba je djanjske okoliščine, treba je

pogledati fakta, kakoršna vidimo pred sabo. Ali more res učenost brez vere človeka zboljšati in požlahniti? mogoče da posamesnega, celih narodov pa nikdar ne. Ali bodo se res zločinstva zmanjšale in prenehale in ljudstvo se zboljšalo, če bodo po šolah le skerbili, da se otroci veliko naučé, brez ozira, ali se tudi nravno boljšajo in žlahnijo? Kerščanstvo je svet spremenilo in zboljšalo, in kerščansko ljudstvo mora imeti tudi take šole, in vse njeno prizadevanje, njena sredstva morajo pripomoči, da došeže šola svoj poglavitni namen t. j. kerščansko-katoliško omiko. Iz stališča golega doktrinarstva se dá res prav lepo razlagati in dokazati, da učenost ni katoliška, ne protestantovska ali neverna itd., a v navadnem življenji je to vse drugače. Ne bojimo se, da postanemo kriv prerok, ako rečemo, da bode tudi g. pisatelj v „Tagblattu“, ako ima otroke, njih raji pošiljal v šole, kjer se mladost izreja po kerščanskih načelih, nego v take, kjer mesto verskega duha véje le humanizem in racionalizem, zakaj da — vsak sam dobro vé, in starši to sami dostikrat v svojo škodo britko skušajo, kajti dobra glava pri hudobnem sercu je kakor svetišče poleg tolovajske jame, učenost brez odgoje, kakor biser v blatu. — Skušnje po drugih deželah in tudi to, kar se med nami godí, nam to resnico živo dokazuje. — Povsod ljudstvo bolj zaupa šolam z določenim verezakonom, kakor unim brez verezakona. V Franciji so svoje dni spodili na tisuče ljudskih učiteljev, ki so bili prava kuga svojemu kraju. Iz ravno teh vzrokov se je letos v pruskem parlamentu g. minister bogočastja tako krepko potegoval za verezakonske šole, in dasiravno iz političnih vzrokov ni zmagal, nam pa vendar to pričuje, da se tam ne bojé cerkvenega vpliva v ljudski šoli. Dunajsko mesto za svojo izgledno šolo pri pedagogiji brez verezakona ni moglo več učencev vkup spraviti, nego 40! — Nepotrebno se nam zdí, da bi še dalje o tem govorili. — Mi vémo in tudi priterjujemo, da se ljudski učitelji v vsaki reči do pičice ne vjemajo s cerkvenimi predstojniki, vendar pa so saj v večini in v principu enih misli z duhovščino.

— 19. preteč. m. je g. dr. Toman s svojimi slovenskimi in tirolskimi tovarši in še drugimi poslanci v deržavnem zboru poprašal (interpeliral) ministra naukov zastran ukaza 10. sveč. t. l. o ogleđovanji ljudskih šol, kako de se ta ukaz vjema z deržavno in deželno vstavo. Na to vprašanje je minister Hasner v seji 23. preteč. m. že odgovoril in djal, da šolska postava 25. maja 1868. l. vse postave, ki ji nasprotujejo, devlje ob moč in da je ministrova dolžnost skerbeti za to, da se nova postava uresniči. V daljnem razgovoru pravi potem še minister: „Vsvesti sem si, da sem storil le to, kar sem po postavi moral storiti“.

— Naznanilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem 18. preteč. m. s št. 249 naznanja, da ministerski ukaz 10. sreč. t. l. dobiva veljavo danes (1. marca t. l.) in da od tega dne vsa šolska opravila (razun kerš. nauka), ki jih je do sedaj opravljal preč. konzistorij in g. vikši ogleđnik, prevzame c. k. deželna vlada, tista pa, ki so jih opravljali gg. duhovni

okrajni ogledniki, pa c. k. okrajne gosposke, v glavnem mestu pa mestna srenja.

— Ljubljanska hranilnica je v svojem občnem zboru 18. pr. m. med drugimi odločki za dobrotne namene tudi za šole tako le darovala: varovalnici malih otrok 100 gold. v podporo ubogih gimnazijalcev v Ljubljani 300 gold., v Novem mestu 200 gold., v Kranji 100 gold., v podporo ubogih realcev 300 gl., za uboge normalce 200 gold., za uboge učence mestne glavne šole pri sv. Jakopu 150 gold., za uboge učence v farni šoli pri sv. Petru 25 gold., v Ternovem 25 gold., v podporo ubogim pripravnikom, kedar izšolajo 200 gold., za evan-gelsko šolo 100 gold., za uboge učenke pri Ursulinaricah v Ljubljani 300 gold., v Loki 100 gold., za nedeljsko šolo v realki 100 gold., za risarsko šolo 100 gold., za rokodelske učence v normalki 100 gold., v mestni šoli pri sv. Jakopu 100 gold., za podobarije v zgornji realki 250 gold. Čast!

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so gg.: Janez Štipec, podučitelj pri sv. Magdaleni v Mariboru, za c. k. učitelja za jetnike v Gradec v Karlavo; Mihael Pugelj za podučitelja v Serdišće; Dragotin Sponda iz Praga za učitelja niže realce v Ljutomer; Janez Perš, podučitelj v Ormužu, za podučitelja k sv. Magdaleni v Maribor; Janže Kosi, podučitelj pri sv. Barbari v Halozah, za podučitelja v Ormuž; Boštjan Krajnc, podučitelj pri sv. Lorencu na Goričkem, za podučitelja k sv. Marku; Anton Vojsk, podučitelj pri sv. Marku, za podučitelja k sv. Lorencu na Goričko; Jožef Bobisut, zač. realni učitelj v Ljutomeru, za podučitelja v Slov. Bistrico v 2. razred; Anton Vidovič, podučitelj pri sv. Robertu, za podučitelja k sv. Urbanu; Valentin Štolcer, podučitelj v Slivnici, za zač. učitelja v Zagorje; Anton Janšek, iz Slov. Bistrice v Slivnico; Leonhard Voglar, za podučitelja k sv. Barbari v Haloze; Janez Nekhajm za zač. učitelja v glavno deklško šolo v Maribor; Nace Lopič, podučitelj v Svičini, za zač. učitelja k sv. Križu pri Mariboru; Mihael Pojé, podučitelj v Gamzi, za zač. učitelja v Artič; Franc Frass, podučitelj pri sv. Miklavžu pri Ljutomeru, v Gamzo; Franc Škofic, iz Serdišća v Svičino. Iz službe je stopil: Gregor Fuchshofer, zač. učit. v Zagorji. Zbolet je: Janez Mavrus, podučitelj pri sv. Urbanu pri Ptuj. Umerla sta: Tomaž Viher, učitelj pri sv. Križu pri Mariboru; Janez Jurko, zač. učitelj v Artiču. (R. I. P.!)

Iz ljubljanske škofije. Prestavljena sta gg.: Valentin Krek iz Dolenje vasi v Komendo pri Kamniku; Alojzi Jeršé iz Planine k sv. Lorencu pri Temenici.

Listnica. G. J. Kl. pri sv. R.: Je za vse leto plačano. — Tistim, ki poprašujejo, kje se dobé dobre platnene table za šolsko pisanje: Take table izdeluje g. Götzol, slikar v Kranji (Krainburg) po 3 — 5 gold.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.